

kako je bio dugačak i težak put do konačnog teksta dokumenta o mješovitim ženidbama. Trebalo je voditi računa i o kanonskim propisima istočne Crkve, kao i o dosadašnjem pravu koje se nalazi u CZ. Među prvim dokumentima o tom pitanju izašla je instrukcija Kongregacije za nauk vjere i čudoređa 18. 3. 1966. godine pod naslovom »**Matrimonii sacramentum**«, kojom se želi »provoditi aktualnim potrebama vjernika i da se podupire osjećaj žarče ljubavi u uzajamnim odnosima katolika i nekatolika«.

Dana 22. 2. 1967. godine objavljen je dekret Kongregacije za istočne Crkve »**Crescens matrimoniorum**« koji se temelji na koncilskom dekretu »**Orientalium Ecclesiarum**« kojim se mjesnim Ordinarijima daje ovlaštenje da uz dispenzu od smetnje mješovite ženidbe mogu dispenzirati i od kanonskog oblika.

Pitanje mješovitih ženidbi bilo je predmet rasprave na Biskupskoj sinodi 1967. godine i to je bila jedna od posljednjih priprema za motu proprio Pavla VI »**Matrimonia mixta**«.

Konačno četvrto poglavlje posvetio je Blažević novom kanonskom pravu mješovitih ženidbi. Uz prijevod odredbi spomenutog motu propria »**Matrimonia mixta**« pisac donosi tumačenje svih njegovih 17 točaka. Govor je najprije o smetnjama mješovitih ženidbi i njihovoj juridičkoj naravi (**Matr. m.** točka 1. i 2.). Nakon toga izneseno je pitanje podjeljivanja oprosta od smetnji mješovite ženidbe kao i o razlozima koji se za to traže (**Matr. m.** točka 3.).

Sljedi tumačenje mjera za zaštitu katoličke vjere u mješovitim ženidbama (**Matr. m.** točka br. 4—7.). Pisac nastavlja tumačenje o obliku i načinu sklapanja mješovite ženidbe. Zadržava se ponešto na točkama br. 8; 9; 11 i 13 spomenutog motu propria, te upozorava na pravo Biskupskih konferencija koje odobravaju javni oblik sklapanja ovih ženidbi. U ovom dijelu navedeno je i ono što je u tom pitanju odlučila naša BK.

Protumačeno je i pitanje upisa mješovitih ženidbi u matične knjige (**Matr. m.** točka br. 10.). Komentirajući točku br. 15 Blažević tumači dokidanje kazni, napose kazne izopćenja, koje je CZ predviđao za krše-

nje odredbi o kanonskom obliku mješovitih ženidbi kao i za neispunjenje obaveza preuzetih jamstvima.

Kod osnaženja nevaljano sklopljene mješovite ženidbi autor navodi poznata načela kanonskog prava i upozorava na apostolsko pismo Pastoralne munus od 30. 11. 1963. godine u kom se izričito navodi da biskupi mogu redovitom i stalnom vlašću ukrijepiti u korijenu i mješovite ženidbe (**Matr. m.** točka br. 16.).

U knjizi je posvećena pažnja tumačenju propisa o pastoralnoj brizi za mješovite ženidbe (**Matr. m.** točka br. 14.). Među ostalim traži se uspostava kontakata sa službenicima drugih vjera »kako bi zajedničkom akcijom pomagali jedinstvu, čvrstoći, obiteljskom dobru i sreći mješovitih brakova«.

Konačno autor je upozorio na zadaću BK koje trebaju izvjestiti Svetu Stolicu o nekim pitanjima mješovitih ženidbi (**Matr. m.** točka br. 12.). Na snazi je ostao i propis o rekursu na Svetu Stolicu u slučaju poteškoća i sumnji u primjeni ovog motu propria (**Matr. m.** točka br. 17.).

Svoje značenje ima i dodatak s četiri obrasca koji se upotrebljavaju kod sklapanja mješovite ženidbe, kao i norme o mješovitim ženidbama koje se nalaze u pravu srpske pravoslavne Crkve.

Knjigu Velimira Blaževića — Mješovite ženidbe u pravu Katoličke Crkve možemo preporučiti ne samo kanonistima već i našim bogoslovima i svećenicima u pastvi, jer će u njoj naći dobrih tumačenja i praktičnih smjernica za pastoralnu praksu. Treba zahvaliti i izdavaču koji nam je ovom knjigom omogućio da u našoj literaturi novijeg vremena imamo jedno djelo s područja kanonskog prava.

Đuro Puček

Jerko Barišić, DA BUDU JEDNO. Pitanja današnjeg ekumenizma. Izd. Crkva u svijetu, Split 1976, str. 162.

I manje upućenima u suvremene ekumenske labirinte barem je poznato da se ekumenski pokret smatra »znakom vremena« u kojem živimo, mićemo se i (ne) ekumeniziramo. Ekumenska glavnja, užežena negdje početkom ovoga stoljeća, raz-

vatrla se iza drugog svjetskog rata, a razvignjala u pravi plamen koji se iza šezdesetih godina naovome mogao vidjeti iz vaskolike **oikoumene**. Ipak čini se kao da u zadnje doba nema dosta potpirivača te se plamen ponegdje stao umanjivati, negdje još tinja, a negdje, bome, vatra zapretna u lugu vjerojatno čeka nove vjetrove i »znakove«.

Kao i za svaku novu ideju, tako se i za ekumenizam bila javila četa promicatelja — kako tko i kako s kojim motivom — od kojih neki smatrahu da su možda baš oni nebom zvani i poviješću odabrani da, čak i mimo granica svoje stručnosti i opreznosti, raspredaju o ekumenizmu, napreduju u »praktičnim« zagrljajima i razmahuju se ekumeniskim gestama. Od onih koji ekumenizam shvatiše kao modni krik moglo se očekivati da će se ponašati više pomodno manekenski negoli mudro ekumenski. A bijaše i onih koji ljudski izum višestrukog crkvenog raskolništva prihvatiliše kao duhobolnu zbilju i ozbiljni zadatci te se svojski dadoše na razmršivanje misterija kršćanske obilate gužve koja se već stoljećima zapetljava. Razumješe to i kao izraz Božje volje i kao potrebu kršćanskog opstanka i bitka u ovome svijetu.

Naša domaća Crkva u ovom zadnjem petnaestogodištu teološkog ekumenskog zanimanja i razvijanja izdvoji stanoviti broj onih što oprežno ali i širokogrudno govorahtu, odgovarahu i pisahu o toj osjetljivoj problematici koja ne zadire samo u kršćansko-vjerske nego i u one povijesne, narodne, uljudbene i društvene pore (i sporove). No na uskoj i stromoj uspinjači bogoslovske znanosti tek dva-tri poduzetna teologa službeno se i akademski zadoktorise u određenim pitanjima teološke ekumenske struke. Jedan je od njih Jerko Barišić, profesor istočnog bogoslovlja na splitskoj Teologiji, pisac knjige **Da budu jedno**. Autor je već poznat našoj čitateljskoj javnosti svojim brojnim člancima iz ekumenizma, objavljivanim u različitim brojevima časopisa »Crkva u svijetu« od 1969. nadalje. Ova knjiga, uz pet do sada neizdanih priloga, i jest zbirka tih već izišlih članaka, od kojih su neki prevedeni i na talijanski jezik.

Knjiga se sastoji iz tri dijela. Prvi: **Iz povijesti ekumenizma**, drugi: **Te-**

oretska pitanja ekumenizma, i treći: **Ekumenizam na djelu**. U predgovoru je govor o »prikladnu vremenu« za ekumenski rad, **Kairoso ekumenizma**, a u pogovoru pitanje: **Kakve su šanse ekumenizma?**

U prvom dijelu (str. 9—49) Barišić donosi pregled pokušaja i ostvarenja sjedinjenja među nekim protestantsko-anglikanskim crkvenim zajednicama u ovome stoljeću; zatim dokumentarno izvještava o uzajamnom ukinuću uzajamnog izopćenja koje je 1011 godina visjelo nad Rimom i Carigradom, dodajući kratak profil trojice velikih ekumenista današnjice: Ivana XXIII., Pavla VI. i Atenagore I.; naposljetku pisac promatra ekumenizam kroz II. vatikanski sabor na katoličkoj, a kroz 4 panortodokse sinode na pravoslavnoj strani. Na ovih četrdesetak stranica čitatelj će steći određen uvid u povijesni razvoj ekumenske i ideje i unije u ovome stoljeću među kršćanima. Ipak, čini se da bi se postigao veći paralelizam u povijesnom osvrtu na ekumenizam u pojedinim Crkvama i crkvenim skupinama da se prikaz anglikansko-protestantskih udruženja proširio historijskim pogledom na Ekumensko Vijeće Crkava (EVC). Ako se ekumenizam u katoličkom podneblju motri kroz prizmu Drugog vaticanuma, a ekumenizam u pravoslavlju kroz održane svepravoslavne konferencije, smjelo bi se očekivati da će se i protestantsko-anglikanska nastojanja pratiti kroz njihove povijesne skupštine i ekumenske sile koje su se sile u Ekumensko Vijeće. Poželjan bi bio ne samo spomen nego i oveći prikaz organizacija: **Svjetskog misionarskog vijeća** (1910), **Života i rada** (1925), **Vjere i ustrojstva** (1927) kao glavnih struktura općeg savezništva kršćanskih Crkava i zajednica unutar EVC. Zahtjev je za tim bio to veći što je ekumenizam, kakav se danas zamišlja i provodi, uglavnom patent protestantske teologije i mišologije što su ga na svoj način usvojili i pravoslavci (uključeni u EVC) i katolici (izvan EVC).

U drugom se dijelu (str. 51—85) raspravlja teoretska pitanja ekumenizma, i to pod tri naslova: **Dekret o ekumenizmu**, **Dijalog između Anglikanske zajednice i Katoličke Crkve i Ekumenski sporazumi o euharistiji**. U prikazu dijaloga između anglikanaca i katolika i opisu eku-

menskih sporazuma o euharistiji pišac pokazuje i jasnoću i vrsnoću obrađujući stavove, probleme i njihova rješenja. Autor je također jasan u iznošenju sadržaja i iskazivanju značenja saborskog dokumenta o ekumenizmu. (Možda nisu bile po trebene dvije verzije, kraća i dulja, toga prikaza: str. 39—40 i 53—60). Ipak, dopustit će da se svatko i neće složiti s ponekim tvrdnjama: Dekret je »dosta kolebljiv, neodlučan. Zatim shema na mjestima ipak nije dovoljno ekumenska. Naime, Katolička Crkva, ne mogući se posve osloboditi predekumenskog mentaliteta, tu još dobro govori o ekumenizmu za svog stajališta... Osim toga paragrafi u kojima se prikazuju druge kršćanske zajednice siromašni su i nedovoljni. Onda, ne govori se o metodi, barem ne konkretno, određeno, ni o normama dijaloga... Konačno ništa nije rečeno o sadržaju molitve za sjedinjenje« (str. 59—60). Autor sigurno ne misli reći ako je »shema na mjestima ipak nedovoljno ekumenska« da bi trebala biti nekatolička. Oci sabornici, bez obzira ili bili opijeni »predekumenskim« ili ekumenskim mentalitetom, ne mogu govoriti ne samo »dobrano« nego nikako osim »sa svog stajališta«. Oni su se zato i sabrali da iznesu katolički stav u odnosu na ekumenizam. Tako su i naslovili prvo poglavlje Dekreta: **Katolički principi ekumenizma**. A na svakoj je drugoj kršćanskoj zajednici da iznese svoja načela koja će se za zajedničkim dijaloškim stolom razmatrati kako bi se po njima dobila istinskija spoznaja i dublje vrednovanje članica — sugovornica. Nije također jasno koji su »paragrafi u kojima se prikazuju druge kršćanske zajednice siromašni i nedovoljni«. U prva dva poglavlja Dekreta, gdje se govori o načelima i provođenju ekumenizma, u mnogim se brojevima tretiraju odijeljene zajednice s principijelnog gledišta, a cijelo treće poglavlje njima je posvećeno. Radije bih rekao da mi nismo dostatno »prokužili« sve mogućnosti i šanse koje se u Dekretu jezgrovito nalaze nego da je u pitanju siromaštvo i nedovoljnost paragrafa. Uostalom, metoda, norme dijaloga i sadržaj molitve više ulaze u Opće direktorije i instrukcije o ekumenizmu nego u Dekret. A tih je Direktorija i instrukcija izišao znatan broj,

kao što i autor piše na str. 41—42, 142.

U **trećem dijelu** (87—147) obuhvaćene su pojedine pravoslavne Crkve u dijalogu s Rimom. Pregledno, jasno i korisno. Da je i opširnije, ne bi bilo zlogorega. Članak **Problem interkomunije** zaprema najviše stranica i sadržajno je među najbogatijima. Obrazlažu se stavovi pojedinih kršćanskih zajednica u odnosu na pitanje zajedničkog pričešćivanja. Prikaz će zainteresirati ne samo probuđenije ekumeniste nego i svakog kršćanina koji vidi cilj ekumenizma u zajedničkom blagovanju euharistije i koji se raduje zbog svega što se događa u dijalogu gdje se stručnjaci do kraja zalažu i često slažu u bitnim stvarima, iako sve to službeni vrhovi i jedne i druge strane prate sa simpatijom, ali ne obvezuju na ishode dijaloga. U **Bilansi ekumenskog pokreta** autor donosi najvažnije ekumenske događaje, ideje i geste, navodeći i uspjehe i nedostatke, uglavnom na svjetskom planu.

U nazivlju postoje neka mala kolebanja i poneka nedosljednost. Na str. 35. autor govori o »katoličkom ekumenizmu«, pretkoničkom pojmu, u vezi s kojim veli u bilješci da ne kani »ulaziti u raspravu o vrijednosti i ispravnosti samog termina«. Koncil je jasno rekao svoju: nema katoličkog ekumenizma. Postoje samo katolička načela jednoga ekumenizma. O tom sabranom stavu govori i pišac (str. 59) pa se to moglo spraviti. Sličan nazivni previd ponavlja se i u odnosu na anglikance. Str. 129, bilj. 53: »Nipošto ne kanim ulaziti u raspravu da li su anglikanci protestanti i u kojem se smislu mogu smatrati, nego jedino iz motiva praktičnosti ovdje sve kršćane osim katolika i istočnjaka nazivamo protestanti ili zapadni odjeljeni kršćani«. Ako se anglikanci smatraju anglikancima — a smatraju — onda ih treba tako imenovati, a ne miješati s protestantima (luteranima, metodistima, kalvinistima...). Između zajednica, nastalih nakon reformacije, Sabor posebno ističe Anglikansku zajednicu (UR, 13). U molitvenoj osmini jednoga se dana molimo za povećanje anglikanaca, a drugoga za posvećenje protestanata. U istoj rečenici izraz »istočnjaci« bio bi precizniji s pridjevom **pravoslavni**.

Knjiga odaje vještijeg pregledničara negoli kritičara. Očekuje se da više potiče na refleksiju, jer je ekumenski teren takav da čitatelj može biti ugripaniji nakon čitanja djela ovakve vrste. Razlog je možda u tome što se premalo zahvaća domaća situacija. U knjizi s naslovom **Pitanja današnjeg ekumenizma** imali bismo pravo pročitati prikaz domaćeg nastojanja, padanja, dizanja na našim ekumenskim ljestvama. Imajući u vidu naše ekumensko stanje (upravo stanje, a ne toliko gibanje), mogla su se pitanja današnjeg ekumenizma bolje upotpuniti. O Srpskoj pravoslavnoj Crkvi tek 25 redaka (97—98). Nikakav izvještaj o Biskupskoj izjavi o ekumenizmu, o mariborskom ekumenskom sastanku... Jasno je da je lakše prirediti napise o svjetskim događajima iz obilne svjetske literature (u autora je ne manjka, samo u knjizi blizu 400 navoda najrazličitijih ekumenskih djela) nego posezati za plodovima sa stabla spoznaje u ovom našem ekumenskom vrtu. Istina, ne možemo se pohvaliti da nam je naš katoličko-pravoslavni, odnosno hrvatsko-slovensko-srpsko-makedonski... standard osobito na visini, ali zato možemo iznijeti pred javu prebogato repertoar problemčina, u ekumenskom duhu, prema kojima ne možemo biti ravnodušni, iako im odmah ne nazrijevamo rješenja. Stoga se čini da je knjiga, unatoč određenoj privlačnosti tretiranja ekumenske problematike više po zapadnim nego po istočnim stranama, pisana po metodi: okolo kole, samo ne na mala vrata. Ako ustrukovljeni teolozi neće na mala vrata, a tko će onda? Pouzdano se stoga valja nadati da će autor, koji vješto pliva po svjetskim ekumenskim vodama, nakon ovih općih pitanja, začeti i na domaći teren i pretraživati mogućnosti primjene katoličkih načela na naš jedinstveni splet ekumenskih pitanja.

R. Perić

ARCHIVUM HISTORIAE PONTIFICIAE. Svezak 12. Izdaje Fakultet za crkvenu povijest Papinskog Sveučilišta Gregoriana. Rim 1974. Strana 722.

Pred nama je 12. svezak zbornika povijesnih radova što ga izdaje Fa-

kultet za crkvenu povijest Sveučilišta Gregoriana u Rimu. O ovom viještinom Zborniku bilo je u našem časopisu već govora (usp. recenziju BS 1974. br. 4 str. 624—25).

John **Henning** analizira u svom članku (Zur Stellung der Päpste in der martyrologischen Tradition) tradiciju rimskih papa u Rimskom martirologiju. U RM (izdanje 1956.) ima oko 85 imena rimskih biskupa to jest papa i to u zadnjih 1500 godina. Po rasprostranjenosti blagdana rimskih papa pisac zaključuje kolika je bila zahvalnost kršćanskih naroda prema rimskim biskupima. Jan T. **Hallenbeck** proučava u svom članku (Paul Afiarta and the Papacy) život i djelovanje Pavla Afiarta koji je u vrijeme Stjepana III imao važnu ulogu u rimskoj kuriji. Za nj veće da je bio okrutan i da je bio vođa Langobarda u Rimu zastupajući interese Deziderija, kralja Langobarda. Člankopisac pak pokazuje da je Afiarta bio samostalan, da nije o nikome ovisio i da je nastojao ostvariti svoje ciljeve.

Osiguravao je sebi u rimskoj kuriji mjesto za slijedećeg papu. U tom kontekstu pisac baca novo svjetlo o stranci Langobarda u Rimu i o izboru Hadrijana I pape. Robert **Sommerville** (The Council of Clermont...) proučava Clermontski koncil: kronologiju sazivanja koncila, popis sudionika koncila, i to prema nacionalnosti i prema crkvenim pokrajinama, i sam tijekom rada koncila. G. **Valentini** (La crociata...) na temelju venecijanskog arhiva osvjetljuje križarske vojne od vremena pape Eugenija IV do pape Kalista III. Člankopisac zaključuje da su pape u to vrijeme mnogo više poduzimali protiv Turaka i mnogo više ulagali nego se to općenito dosad smatralo. Ovi su dokumenti važni i za našu hrvatsku nacionalnu povijest, jer ima mnogo dokumenata koji se tiču naših južnih hrvatskih krajeva koji su se odupirali najezdi Turaka. N. **Gotteri-Grambert** (Les clercs français...) u svom članku analizira dokument koji se nalazi u vatikanskom arhivu **Ex Reg. Vat. 541** u kojem ima 246 ekspektativa (nadanja) siromašnih klerika iz Francuske i odgovore rimskih papa (od Pija II godine 1462 do pape Pavla II godine 1465) na te ekspektative. N. H. **Minnich** (The Partici pants...) ispituje popis sudionika